

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Łukasza Jakuba Rybińskiego
pt. "Roadmapping w kształtowaniu potencjału logistycznego regionu"
napisanej pod kierunkiem dr hab. Katarzyny Czerewacz – Filipowicz, prof. PB**

1. Uwagi ogólne

Przedstawiona rozprawa dotyczy problematyki zastosowania badań foresightowych w procesie kształtowania potencjału logistycznego regionu, przede wszystkim w zakresie oceny efektywności wskazanych procesów oraz prowadzących do tego zmian w działalności firm. Temat rozprawy jest niezwykle interesujący, nie tylko ze względu na walory poznawcze, ale także ze względu na możliwość oceny i sformułowania ewentualnych wniosków dotyczących logistyki oraz możliwości wykorzystania wniosków z badań na gruncie gospodarki regionalnej.

Autor analizuje różne aspekty obszaru logistyki w związku z przebiegiem trzech procesów: zmian potencjału logistycznego, rozwoju zdolności logistycznych oraz rozwoju regionalnego, łącząc to z poszczególnymi kwestiami teorii zarządzania i niektórych obszarów ekonomii. Praca ma charakter analityczny, ale jednocześnie w niektórych obszarach przeglądowy i empiryczny.

Przedstawione powyżej informacje, traktowane łącznie od razu wskazują na kluczowe problemy badawcze, wynikające zarówno z zakresu przedmiotowego, jak i podmiotu badawczego, będącego swego rodzaju punktem odniesienia do rozważań autora. Lektura rozprawy potwierdza to wstępne spostrzeżenie. Autor próbował w tekście podnieść problematykę teoretyczną, jaką jest metodyka badań logistycznych, poczynawszy od wyjaśnienia elementarnych kategorii z nimi związanych, poprzez zagadnienia obejmujące zależności przyczynowo - skutkowe, przekrojowe porównania, ocenę różnych podejść teoretycznych, rolę logistyki w funkcjonowaniu firm i rozwoju regionów po charakterystykę i ocenę przebiegu procesów logistycznych w kontekście wzrostu ich potencjału i wpływu na rozwój regionalny.

Z drugiej strony, w pracy zawarto próbę stworzenia swego rodzaju opracowania metodycznego dotyczącego procesu kształtowania potencjału logistycznego regionu.

Autor charakteryzuje zarówno samą istotę procesów logistycznych jako elementu działania przedsiębiorstw, jak również jako swego rodzaju czynnik oddziałujący na dynamikę rozwoju regionalnego. W ostatniej części rozprawy wskazano również na przebieg marszruty rozwoju potencjału logistycznego, również w kontekście perspektywicznym.

Ujęcie takie z punktu widzenia całości rozprawy jest o tyle korzystne, że znajdzie

się w niej wiele wątków i zagadnień, które mogą być nie tylko ciekawe i poznawcze, ale stanowić również inspirację do dalszych poszukiwań naukowych autora. Jest także niewątpliwym wyrazem wiedzy autora w zakresie prezentowanych zagadnień i czyni niektóre wątki pracy bardzo interesującymi samymi w sobie, nawet w oderwaniu od kontekstu całej pracy.

Mocnym punktem takiego zakresu i zredagowania pracy są wyraźnie przedstawione luki badawcze, precyzyjny cel główny i cele szczegółowe, jak również przyjęta metoda badawcza. Wysoko należy ocenić to, co w naukach społecznych nazywa się warsztatem badawczym, ukazującym pewien porządek metodologiczny i umiejętność jego wykorzystania.

Autor jako główny cel badawczy wskazuje opracowanie metodyki badania i kształtowania potencjału logistycznego regionu z wykorzystaniem narzędzi foresightowych, w szczególności roadmappingu, umożliwiającej pozyskiwanie wiedzy eksperckiej przydatnej w długofalowym planowaniu rozwoju potencjału logistycznego regionu. W realizacji celu głównego rozprawy wykorzystano cele szczegółowe o charakterze poznawczym i metodycznym, obejmujące: (1) konceptualizację pojęcia potencjału logistycznego regionu; (2) identyfikację wymiarów potencjału logistycznego regionu; (3) opracowanie założeń metodycznych badań foresightowych – z zastosowaniem roadmappingu – na potrzeby kształtowania potencjału logistycznego regionu; (4) budowę scenariuszy rozwoju potencjału logistycznego regionu i wybór scenariusza najbardziej pożądanego; (5) opracowanie roadmapy (marszruty rozwoju) dla potencjału logistycznego województwa podlaskiego w trzech perspektywach czasowych: 2026–2030, 2031–2036 oraz po roku 2036.

Autor na podstawie analizy literaturowej oraz identyfikacji luk badawczych sformułował problem badawczy: W jaki sposób metody foresightowe, w tym roadmapping, mogą zostać skutecznie zintegrowane z procesem kształtowania potencjału logistycznego regionu?

Z kolei w celu weryfikacji problemu badawczego autor sformułował następującą hipotezę: Zastosowanie odpowiednio dobranych narzędzi foresightowych – w szczególności metody roadmappingu – umożliwia skuteczne zintegrowanie tych metod z procesem kształtowania potencjału logistycznego regionu.

Autor cele rozprawy przyporządkował hipotezie głównej i powiązał to z problemem rozprawy.

Rozprawa ma charakter monograficzny, co uwidacznia się w szczegółowej charakterystyce obecnego stanu wiedzy na temat potencjału logistycznego, na poziomie przedsiębiorstwa i regionu oraz w odniesieniu do badań foresightowych.

Jak stwierdza autor, aspekt analityczny rozprawy wynika z analiz opartych na metodzie analizy i krytyki piśmiennictwa. Z kolei aspekt koncepcyjny pracy został zrealizowany dzięki zgromadzonej wiedzy teoretycznej i analitycznej, co umożliwiło opracowanie założeń integracji metod foresightowych w procesie wypracowywania wizji kształtowania potencjału logistycznego regionu.

Aspekt metodyczny rozprawy dotyczy opracowania autorskiej metodyki kształtowania potencjału logistycznego regionu z wykorzystaniem narzędzi foresightowych. Autor stosuje do tego celu zarówno metody jakościowe, jak i ilościowe. Zastosowana metodologia pozwala na prawidłową weryfikację postawionej tezy i celów rozprawy oraz daje

możliwość zrekonstruowania i odtworzenia toku myślowego autora. Podkreślić należałoby, że w pracy wskazano na problem zgodności narzędzi foresightowych i potencjału rozwojowego regionu w zakresie logistyki. Co ważne, badania autora dotyczą różnych zakresów i ujęć, w takim samym stopniu mikro-, jak i mezoekonomicznych. W sekwencyjnym ujęciu, kolejną sprawą jest zbadanie, na ile metodyka badawcza w zakresie foresightu stanowi swoisty mechanizm tworzenia możliwości oddziaływania na rozwój regionalny, prowadząc do zmian w poziomie rozwoju ekonomicznego.

Stawiając jasno hipotezę badawczą, autor próbował zestawić różne zagadnienia teoretyczne związane z kwestiami praktycznymi z zakresu logistyki. Ponadto przy niektórych zagadnieniach, zastosowano w pracy metodę weryfikacjonizmu, czyli postawioną hipotezę zweryfikowano przez zbadanie zgodności z nią jak największej liczby faktów dotyczących funkcjonowania gospodarki regionalnej. W głównej mierze są to dane statystyczne pochodzące z bardzo różnych źródeł.

Kolejny problem, z którym autor dość skutecznie się zmierzył, to związki przyczynowo - skutkowe. W najbardziej syntetycznym ujęciu przedstawionym przez autora, interesująco brzmią zależności wskazane w celach badawczych, że coraz szersza i głębsza zmiana systemowa gospodarki regionalnej zwiększa możliwości logistyczne i technologiczne, podnosząc jednocześnie konkurencyjność. Co ważne, w pracy autor dość dobrze to weryfikuje oraz wskazuje na logiczne zależności między poszczególnymi kategoriami opisywanymi w kolejnych częściach pracy.

Jest zrozumiałe, że ze względu na materię pracy, analiza ma w większości charakter jakościowy, ale nie można jej zarzucić braku aspektów ilościowych, które w wielu miejscach stanowią o dobrym sposobie weryfikowania przedstawianych zależności. Czasami zdarzają się jedynie, nieliczne wpawdziej, ale nakładania się zakresów badawczych, co nie umniejsza w żadnym stopniu ogólnej wartości rozprawy.

Podsumowując, uwagi ogólne można stwierdzić, że wielowątkowość rozprawy i przyjęcie założeń upraszczających wpłynęły na utrzymanie wyraźnej konstrukcji pracy z jasno określonym celem badawczym. Problem został również dobrze zanalizowany poprzez właściwą selekcję materiału i wyraźne podporządkowanie celowi pracy. Również przyjęta metodologia jest adekwatna do prowadzonych badań.

2. Ocena struktury rozprawy

Praca składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia i bibliografii. Liczy 328 stron (jak na rozprawę doktorską jest to znacząca objętość) i szeroką bibliografię (396 pozycji). obejmującą literaturę przedmiotu, raporty i opracowania oraz strony internetowe. Jest to liczba ogromna, co dobrze świadczy o znajomości przedmiotu przez doktora.

Rozdział pierwszy *„Potencjał logistyczny jako przedmiot badań”* wprowadza czytelnika w temat i wyjaśnia kluczowe kategorie związane z późniejszą analizą. Zawiera przegląd i porównanie pojęć związanych z logistyką, potencjałem logistycznym czy potencjałem logistycznym regionu.

Autor dokonał bardzo rzetelnego przeglądu różnego typu koncepcji teoretycznych i pokazał istotę zagadnienia, którym będzie się zajmował. Ponadto wskazał, jakie elementy teorii są istotne z punktu widzenia problemu pracy. Wydaje się, że w tak skon-

struowanej rozprawie takie podejście jest nad wyraz użyteczne.

Rozdział ten jest dowodem wiedzy ogólnoteoretycznej autora i swobodnego komentowania formalnych zagadnień związanych z zarządzaniem. Wiedza ta jest zasadniczo wykorzystywana w kolejnych partiach rozprawy, gdy autor skłania się ku analizom jakościowym i ilościowym.

W rozdziale drugim autor skupia się na szerszej charakterystyce potencjału logistycznego regionu, obejmującej główne elementy i aspekty tworzące ten potencjał. Doktorant przedstawia również przykłady przeprowadzonych analiz, mających na celu ocenę danego obszaru geograficznego pod kątem logistyki.

W drugiej części rozdziału autor charakteryzuje wymiary potencjału logistycznego (w tym) regionu przedstawiane w literaturze oraz wskazuje na te, które wpływają na potencjał logistyczny. Doktorant wykorzystuje do tego celu metodologię opartą na analizie STE-EPVL, która została zmodyfikowana i przyjęta w formie analizy ESGITII.

Autor w przeglądzie literatury wyróżnił także kluczowe czynniki, mogące mieć wpływ na potencjał logistyczny regionu, które zostały przypisane do odpowiednich wymiarów i szczegółowo opisane. W tym rozdziale podnosi się już, w nawiązaniu do celów pracy problem dostosowań mechanizmów gospodarczych do określonego modelu zmian w potencjale logistycznym regionu. Autor poprzez dyskusję literaturowo - statystyczną i prezentację konkretnych kwestii stara się odnieść do związków przyczynowych zawartych we wstępie rozprawy.

To wyraźne zarysowanie kwestii badawczej pozwoliło na dość swobodne przejście do dalszych rozważań. Warto zwrócić uwagę na szeroką znajomość tematu przez autora oraz znaczące piśmiennictwo (zarówno teoretyczne, jak i statystyczne) wykorzystane w tej części, chociaż w niektórych fragmentach można poczuć pewien niedosyt wynikający z ograniczonej dyskusji empirycznej dotyczącej działania polityki regionalnej.

Rozdział trzeci dotyczy historii, definicji oraz podstawowych założeń foresightu, uwzględniając jego pozycję w metodologii badań oraz w naukach o zarządzaniu i jakości. Autor w miarę szczegółowo przedstawia przegląd metod wykorzystywanych w badaniach foresightowych, a także uwzględnia wybrane klasyfikacje oraz typologie technik i narzędzi badawczych stosowanych w foresighcie.

Doktorant charakteryzuje dość szczegółowo wybrane metody badawcze, w szczególności analizę strukturalną, metodę scenariuszową oraz marszrutę rozwoju (roadmapping). Dodatkowo przytacza przykłady zastosowań foresightu w obszarze logistyki. W tej części opisano różne procesy i zagadnienia związane z ewolucją procesów logistycznych *per se*, jak i otoczenia instytucjonalnego na nie wpływającego. Autor skupił się na roli foresightu jako narzędzia pozwalającego na ocenę konsekwencji zmian w potencjale logistycznym i zakresu działalności przedsiębiorstw w tym obszarze. Rozdział rozpoczyna się od bardzo ciekawej, szczegółowej i znaczącej części dotyczącej historii foresightu. Niewątpliwie autor bardzo dobrze rozumie i wyjaśnia jego funkcjonowanie i znaczenie w specyficznej analizie potencjału logistycznego.

Warto szczególnie zwrócić uwagę na ocenę wykorzystania foresightu oraz jego konsekwencje. Ponadto autor wskazał bardzo szczegółowe aspekty jego znaczenia przy badaniu działalności logistycznej, jako swego rodzaju kluczowego narzędzia. Autor przy-

tacza w tej sprawie interesujące argumenty i własne opinie na rzecz weryfikacji postawionych tez. Szczególnie interesujące jest wyjaśnienie przyczyn i konsekwencji regionalnego działania foresightu.

Niewątpliwie trzeci rozdział jest wyrazem dogłębnej znajomości tematyki teoretycznej wykorzystywanej w rozprawie przez autora oraz dobrze wkomponowuje się całość pracy. Rozdział jest bardzo dobrą egzemplifikacją kierunku badań autora oraz wskazaniem zależności przyczynowo – skutkowych, które autor dość szeroko weryfikuje.

Rozdział czwarty obejmuje charakterystykę założeń metodyki kształtowania potencjału logistycznego regionu. Autor wskazał podstawy projektowania metodyki oraz uzasadnił wybór metod badawczych. W pracy wybrano, dla potrzeb opracowania metodyki kształtowania potencjału logistycznego regionu dwanaście metod badawczych wchodzących w skład foresightu.

Metody badawcze dobrano w taki sposób aby utrzymać równowagę pomiędzy kontekstami związanymi z obszarem badawczym, czyli potencjałem logistycznym regionu, a etapami procesu badawczego projektu foresightowego. W rozprawie przedstawiono także szczegółowy opis autorskiej metodyki kształtowania potencjału logistycznego, zawierający plan operacyjny badań foresightowych.

W rozdziale tym zwrócono także uwagę na zagadnienia związane z efektywnością procesów logistycznych, przede wszystkim przez pryzmat elementów na niego wpływających, tj. czynników społecznych, ekonomicznych czy instytucjonalnych. Autor skutecznie się z tym zmierzył opisując w dalszej części przesłanki decydujące o potencjale logistycznym, jak również przedstawiając to, co jest kluczową przesłanką ich skuteczności. Analiza jest rzetelna i konstruktywna, jednak w niektórych miejscach wydaje się, że jej wynik związany jest bardziej z intuicją autora, niż z rzeczywistymi wynikami badań. Jednak należy zaznaczyć, że w wielu przypadkach intuicja może być bardziej przydatna, szczególnie, w sytuacji występowania wielu zmiennych, nie zawsze jednoznacznych. A tak jest w tej sytuacji. Co więcej, wydaje się, że współczesne gospodarki próbują wybiórczo stosować niektóre kanały czy instrumenty wpływu logistyki na rozwój ekonomiczny celem oddziaływania na różne aspekty efektywności gospodarki, co może zniekształcać ich zachowanie jako całości.

W piątym rozdziale autor prezentuje rezultaty weryfikacji autorskiej metodyki kształtowania potencjału logistycznego regionu na przykładzie województwa podlaskiego. Zaprezentowano w nim wyniki analizy ESGITII, realizowanej w ramach badań ankietowych, a także wyniki analizy strukturalnej, poprzedzonej badaniami wśród ekspertów. Kolejnym krokiem, na podstawie uzyskanych wcześniej wyników było stworzenie scenariuszy. W konsekwencji autor doszedł do przedstawionego planu kształtowania potencjału logistycznego regionu w postaci marszruty (roadmapy).

Przeprowadzone analizy i badania pozwoliły w uporządkowany sposób wyznaczać kierunki rozwoju województwa podlaskiego w długim horyzoncie czasu. Autor zaprezentował „mapę drogową”, czyli sekwencyjną prezentację kroków, działań i decyzji niezbędnych do osiągnięcia określonych celów logistycznych.

W zakończeniu rozdziału autor zaprezentował rekomendacje, które stanowią wytyczne i propozycje działań, które mogą usprawnić proces kształtowania potencjału logistycznego regionu w oparciu o zaproponowaną metodykę. Zaprezentowane rekomendacje

pozwolą, według autora na właściwe zaplanowanie i realizację procesu, minimalizując ryzyko błędów na poszczególnych etapach oraz przyczyniając się do osiągnięcia określonych celów.

Całość rozprawy podsumowano zebraniem i oceną wyników badań. Co ważne, podsumowanie dotyczy wszystkich części pracy, co daje możliwość ponownego przeglądu zrealizowanych przez autora badań i odniesienia się do tez i celów pracy.

Podsumowując całość rozprawy, można stwierdzić, że niewątpliwym plusem rozważań jest konsekwentne i skuteczne nawiązywanie do problemu i tez oraz szczegółowa i naukowo poznawcza analiza. Stanowi to o dobrym zrozumieniu przez autora procesów badawczych zarządzania oraz pokazuje wkład w warunki poznawcze materii, którą się zajmował. Kwestie poruszane w rozprawie doktorant bardzo dobrze rozumie i świetnie się w nich porusza- Co więcej, doskonale wykorzystuje do tego warsztat badawczy nauk o zarządzaniu.

3. Uwagi końcowe

Podsumowując, zaletą recenzowanej pracy jest sam temat oraz ogromna wiedza autora w warstwie poznawczej, jak również podporządkowanie rozważań jasnej myśli przewodniej i wynikające stąd wszystkie konsekwencje wraz z dobrym wykorzystaniem warsztatu badawczego nauk o zarządzaniu i jakości, sygnalizowane przy omawianiu rozdziałów. Praca charakteryzuje się bardzo dobrym ujęciem tematu, zrozumiałą konsekwencją badawczą oraz logicznymi wnioskami.

4. Wniosek końcowy

Przedstawiona rozprawa doktorska mgr Łukasza J. Rybińskiego mieści się w obszarze zainteresowań badawczych autora oraz dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości. Biorąc pod uwagę dokonane oceny cząstkowe, dotyczące poszczególnych części rozprawy stwierdzam, że całkowita ocena jest bardzo pozytywna oraz, że w świetle wymagań Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, oceniana rozprawa wnosi istotny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości. Autor spełnił wszystkie warunki uzasadniające dopuszczenie recenzowanej rozprawy do publicznej obrony.